

Nr 7

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om partibeteckning å valsedlar vid allmänna val.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 81 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 108 i andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* föreslås, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid den översyn som skall föregå ny lagstiftning om val till riksdagens andra kammare liksom om kommunalval sådan ändring i nu gällande bestämmelser utarbetas, som möjliggör att partibeteckningen skall betraktas som en enhet oavsett om den består av ett eller flera ord och upptar en eller flera rader».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 59 § andra stycket lagen om val till riksdagen skall å valsedel ovanför namnen utsättas en, två eller tre beteckningar i ord för viss grupp väljare eller för samverkande sådana grupper eller för viss meningsriktning (väljarbeteckning); utsättas två eller tre beteckningar, skola de uppföras den ena under den andra. Enligt 23 § första stycket kommunala vallagen skall å valsedel ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning); ovanför partibeteckningen må förekomma en kartellbeteckning (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier) och mellan partibeteckningen och namnen en fraktionsbeteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom partiet).

Dessa stadganden äro emellertid för närvarande suspenderade genom 59 § andra stycket lagen den 30 maj 1952 med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956 och 23 § första stycket lagen den 12 mars 1954 med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1955—1958 m. m., vari stadgas, att å valsedel ovanför namnen skall utsättas partibeteckning. I lagtexten definieras partibeteckning såsom »partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän (väljare) eller för viss meningsriktning». Enligt 79 § första stycket i 1952 års lag och 25 § första stycket i 1954 års lag är valsedel ogill bl. a. om den upptager mer än en beteckning ovanför namnen.

Den provisoriska lagstiftning, som genomfördes år 1952 i fråga om andrakammarval och år 1954 i fråga om kommunalval, hade till syfte

att åstadkomma större proportionell rättvisa mellan partierna. I den proposition (nr 175) till 1952 års riksdag, vari förslag till provisorisk lagstiftning rörande andrakammarvalen framlades, förklarade departementschefen, att det vore antagligt, att en så förbättrad proportionalitet, som den föreslagna metoden för mandatfördelning erbjöd, komme att åtminstone starkt begränsa användningen av karteller, ehuru verkningarna härvidlag måste bedömas såsom i någon mån osäkra; förekomsten av valsamverkan mellan partier skulle dock ytterligare kunna motverkas genom att man borttoge möjligheten att å valsedel använda mer än en väljarbeteckning. En sådan reform utgjorde enligt departementschefens mening ett naturligt komplement till införandet av en ny fördelningsmetod, avsedd att göra kartellerna onödiga. Departementschefen föreslog därför, att valsedlarna väl skulle vara försedda med partibeteckning men att ingen annan väljarbeteckning skulle vara tillåten. — Konstitutionsutskottet anslöt sig till departementschefens ståndpunkt i fråga om kartellsystemet (utlåtande nr 22). — Propositionen (nr 71) år 1954 med förslag till lagstiftning rörande de kommunala valen anslöt sig i fråga om kartellsystemet till 1952 års proposition. Departementschefen uttalade, att införandet av den nya fördelningsmetoden, som syftade till att göra kartellväsendet överflödigt, borde kompletteras med ett förbud mot att å valsedel använda mer än en väljarbeteckning. Departementschefen föreslog därför, att ingen annan väljarbeteckning än partibeteckning skulle vara tillåten. I propositionen uttalades, att hinder icke möter att såsom beteckning å ett parti använda en sammanställning av flera beteckningar, men de olika leden måste vara jämställda — exempelvis förenade genom bindestreck — så att icke ett system av över- och underordnade väljarbeteckningar uppkommer.

Såsom motionärerna uppgivit har vid 1954 års kommunalval förekommit, att valsedlar, vilka upptagit väljarbetecknings olika led på mer än en rad, ansetts ogilla. Regeringsrätten, som haft att bedöma några dylika fall, har därvid funnit, att valsedlarna måste anses upptaga mer än en beteckning ovanför namnen och förty jämligt lag vara ogilla. Dessa avgöranden torde ha grundats å — förutom gällande lagregler — de ovan nämnda uttalandena under förarbetena till lagstiftningen. När motionärerna nu vilja föreslå lagändring i fråga om väljarbeteckningen å valsedlar, vill utskottet erinra om att gällande vallagstiftning i nu ifrågasvarande delar endast gäller i fråga om andrakammarvalen för perioden 1953—1956 och i fråga om kommunalvalen för perioden 1955—1958 samt således är av provisorisk karaktär. Vidare må framhållas, att riksdagen år 1953, i enlighet med konstitutionsutskottets förslag (utlåtande nr 17), i skrivelse (nr 326) till Kungl. Maj:t hemställde bl. a. om förslag under innevarande mandatperiod för andra kammaren till definitiv reglering av valsystemet för val till riksdagens andra kammare. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 3) i anledning av proposition med förslag till

lagstiftning angående de kommunala valen för perioden 1955—1958 framhöll utskottet bl. a. önskvärdheten av likformighet vid de olika slagen val samt uttalade, att definitivt ställningstagande till valmetod borde kunna äga rum sedan den föreslagna metoden prövats jämväl vid kommunalvalen för nämnda mandatperiod. Den enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 augusti 1954 tillkallade författningsutredningen har också att bl. a. överväga frågan om valsättet i hela dess vidd. I direktiven för utredningens verksamhet anförde departementschefen, att spörsmålet om valsättet hade särskilt stor aktualitet, när det valsysteem, som kommit till användning vid det senaste andrakammarvalet, endast vore provisoriskt samt att samma valsysteem hade, likaledes såsom ett provisorium, år 1954 antagits för val av landstingsmän och kommunala fullmäktige för perioden 1955—1958. Vidare framhölls i direktiven angelägenheten av att det nuvarande provisoriet på förevarande område snarast möjligt ersattes med en definitiv ordning. Kartellsystemet och andra spörsmål rörande väljarbeteckningar ha så nära samband med valmetoden, att dessa frågor enligt utskottets uppfattning måste prövas av författningsutredningen vid övervägande av ny vallagstiftning. Anledning saknas därför enligt utskottets mening att nu självständigt pröva den i motionerna väckta frågan, som endast avser en detalj i den nu gällande provisoriska vallagstiftningen. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 81 och II: 108 icke måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1955

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Pettersson, Weiland, Fritiof Karlsson, Erik Olsson*, Olsén, Lundström och Sigfrid Larsson*; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, von Friesen*, Fast*, Norén, Spångberg, Jonsson i Haverö, Olsson i Mora*, Nilsson i Göingegården* och Hamrin*.

Reservation

av herr *Lundström*, som yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.

* Ej närvarande vid justeringen.